

SAMODZIELNA SEKCJA STARODRUKÓW I JEJ KSIĘGOZBIÓR

Sekcja, jako odrębną komórką organizacyjną powstała w roku 1962, jednakże systematyczne opracowywanie księgozbioru, który obejmował ok. 15 000 wol., zaczęło się już w r. 1954, kiedy z Oddziału Opracowania Druków wydzielono osobny Referat Druków Starych. W okresie od 1 XI 1957 do 1 VIII 1962 opracowywano druki dorywczo, w ramach prac zleconych.

Do 31 XII 1969 r. sporządzono katalogi alfabetyczne i rzeczowe oraz indeks nakładców i drukarzy dla 13 000 wol. dzieł wydrukowanych przed r. 1801. Tu zaznaczam, że o ile chodzi o wydawnictwa wielotomowe - to za kryterium przydziału do starych druków uważa się rok wydania pierwszego tomu.

Przystępując do charakterystyki księgozbioru, trzeba stwierdzić, że ok. dwie trzecie druków poświęcone jest zagadnieniom matematyczno-przyrodniczym i geograficznym, zgodnie z pierwotnym profilem Uniwersytetu.

W r. 1946 Biblioteka uzyskała jako dar duże zespoły starych druków, z których ciekawy jest księgozbiór Gerharda Erdmanna Petriego z Żarów, zawierający obok Polonioów, Pomeraniców i Siłesiaków, również druki łużyckie.

W r. 1964-5 nabyliśmy ponad 700 dzieł z księgozbioru ks. dr Ludwika Zalewskiego, znanego lubelskiego historyka, działacza kulturalnego i bibliofila, wśród nich ponad 100 starych druków o tematyce humanistycznej, które zasiliły nasz zbiór Polonioów.

D r u k i _ p o l s k i e

Obecnie posiadamy ogółem ponad 2000 druków polskich śląskich i pomorskich. Najciekawsze spośród nich to dzieła matematyczne i astronomiczne profesorów Akademii Krakowskiej z początku wieku XVI: Jana z Głogowa /zm. 1507/, Michała z Wrocławia /zm. 1534/, Mikołaja z Toliszkowa /1480-1531/, Jana z Łańcuta /w. XV/ oraz teologa Mikołaja z Błonia, profesora Akademii Krak. z I poł. w. XV. Wszystkie te druki pochodzą ze słynnych oficyn krakowskich I poł. w. XVI: Hallera, Unglera i Szarffenberga. Wyróżniają się ładnym drukiem i kartą tytułową, ozdobioną starannie wykonanym drzeworytem.

Interesujące są druki, pochodzące z oficyny Łazarzowej, będącej kontynuatorką działalności słynnego Hieronima Wietora.

Mamy pracę Stanisława Orzechowskiego /1513-1566/: "Fidelis Subditus" z 1584 r. oraz "Nowy charakter polski" czyli traktat o ortografii polskiej, wspólne dzieło Jana Kochanowskiego /1530-1566/ Łukasza Górnickiego /1527-1603/ i Jana Januszowskiego /1530-1613/ wielkiego humanisty, właściciela drukarni, syna Łazarza Andrysowicza. Januszowski w tym druku oraz w "Statutach..." Stanisława Sarnickiego /ok. 1532 - ok. 1593/ wprowadził częściowo nową, bardzo ładną czcionkę. Nasz egzemplarz "Statutów..." był własnością Biblioteki Sapiehów /exlibris i notka rkp: Exlibris Casimiri Sapieha Palatini Trocensis 1700/. Mamy też druk medyczny z krakowskiej oficyny Macieja Wirzbięty /zm. 1605/, pierwszego wybitnego drukarza XVII w., który zapoczątkował wydawanie narodowych dzieł innowierczych. W r. 1968 otrzymaliśmy bardzo miły dar w postaci "Rotuła" brata Jana Kochanowskiego, Mikołaja /zm. ok. 1584/ z drukarni Andrzeja Piotrkowczyka z r. 1611. Ogółem posiadamy 116 druków krakowskich, a 15 z w. XVI.

Interesujące są druki gdańskie. Wśród 108 pochodzących z różnych drukarni tego miasta, wyróżniłabym dzieła naszego gdańskiego astronoma, Jana Heweliusza /1611-1687/, który pewne swe prace sam drukował i ozdabiał miedziorytami oraz szereg publikacji, poświęconych historii Polski, których autorami są: Jan Herburt /1508-1576/, Joachim Pastorius /1610-1682/, Andrzej Maksymilian Fredro /1620-1670/, Gottfryd Lengnich /1689-1774/ i Józef Andrzej Załuski /1702-1774/.

Z druków królewieckich wymieniałabym w tym miejscu kalendarze w jęz. polskim z przełomu XVIII i XIX w.: pruski polski, gospodarski i historyczny, w których są wiadomości dotyczące targów w Prusach i sąsiednich prowincjach oraz różne ciekawostki, na przykład dotyczące lecznictwa. Kalendarze te wydawane były przez Królewską Pruską Akademię Nauk i tłumaczone na jęz. polski. W kalendarzu pruskim polskim z r. 1791 i 1802-5, wymienia się jako tłumacza: Krzysztofa Celestyna Mrongowiusza /1764-1855/ zasłużonego działacza mazurskiego. Kalendarz pruski polski jest nieznany Estreicherowi.

Druki wrocławskie reprezentuje przede wszystkim dzieło treści medycznej, pochodzące z oficyny Kryspina Szarffenberga z r. 1555 oraz księgi do nabożeństwa z w. XVIII, posiadające obok łacińskich i niemieckich również teksty polskie, świadczą

o polskości tych ziem. Ponadto mamy wśród druków z Wrocławia szereg dzieł, poświęconych historii Polski i Śląska.

Z dużego zespołu druków warszawskich /234/, najciekawsze są publikacje treści politycznej z okresu sejmu czteroletniego.

Posiadamy 46 druków lubelskich, a wśród nich dwa z pierwszej drukarni polskiej Pawła Konrada /1630-1636/. Kilku naszych druków lubelskich Estreicher nie wymienia w swej bibliografii.

Należy również wspomnieć, że mamy także pozycje o charakterze informacyjnym jak np.: Ignacego Krasickiego: "Zbiór potrzebniejszych wiadomości oraz czasopisma takie jak: "Wiadomości uprzywilejowane z obcych krajów", "Kuryer Polski" i inne.

D r u k i _ o _ b _ c _ e

Z druków obcych mamy przede wszystkim cztery inkunabuły. Najstarszym z nich jest dzieło dominikanina włoskiego Hugona de Prato Florido /ok. 1262-1322/ pt.: "Sermones dominicales..." drukowane w Strassburgu lub Esslingen ok. 1472. Jest to druk rzadki. Na świecie stwierdzono dotychczas istnienie 5 egzemplarzy: 2 w Polsce i po jednym w St. Zjedn. Am.Płn., Australii i Niemieckiej Republice Federalnej. Na odwrocie okładziny górnej naszego egzemplarza znajduje się notka rękopiśmienna, z której wynika, że w r. 1561 egzemplarz ten został odrestaurowany przez introligatora lubelskiego.

Jak już wyżej zaznaczyłam, Biblioteka nasza posiada liczne starodruki, zajmujące się problematyką nauk matematycznych i astronomicznych. Najcenniejsze - to unikalne dzieła matematyków włoskich doby Odrodzenia: Niccolo Tartaglii /zm. 1557/, Gieronimo Cardano /1501-1575/ i Francesco Maurolicusa /1494-1575/ oraz Anglika, Johna Nepera /1550-1617/ i Francuza, François Viète /1542-1603/.

Z dzieł astronomów posiadamy Mikołaja Kopernika /1473-1543/: "Astronomia instaurata ..." - Amsterdam 1617 oraz prace Galileo Galilei /1564-1642/, Tycho de Brahe /1546-1601/, Johanna Keplera /1571-1630/, Christiana Huygensa /1629-1695/, Williama Fredricka Herschela /1738-1822/ i wielu innych.

Dzieła medyczne reprezentowane są przez tak znakomitych uczonych jak: Hermann Boerhaave /1668-1738/, Giovanni Baptista Morgagni /1682-1771/, Julien Offroi La Metrie /1709-1751/, Albrecht Haller /1708-1777/ i Edward Jenner /1749-1823/ i inni.

Posiadamy też dzieła biologów: Carla von Linné /1707-1778/ i Georges Louis Buffona /1707-1788/. Połowa tych dzieł pochodzi z drukarni holenderskich. Najszynniejsze wśród nich to Krzysztofa Plantina /1520-1589/ oraz jego następców z w. XVII i Elzewirów /1540-1712/.

Z oficyn holenderskich i szwajcarskich mamy również największej publikacji humanistów, filozofów i pisarzy od czasów Odrodzenia do końca XVIII w., takich jak Erazm z Rotterdamu /1467-1536/, Jean Calvin /1509-1564/, Giuseppe Justus Scaliger /1540-1609/, Thomasso Campanella /1568-1639/, Francis Bacon z Verulamumu /1561-1626/, René Descartes /1596-1650/, John Locke /1632-1704/, Charles de Secondat Montesquieu /1689-1755/. Jean Jacques Rousseau /1712-1778/, François Marie Arouet Voltaire /1694-1778/, W. Shakespeare /1564-1616/, N. Boileau /1636-1711/.

Wśród 1000 druków paryskich, które posiadamy, 11 pochodzi ze słynnej XVI-wiecznej oficyny Estiennów /ciekawe prace przyrodnicze Karola Estienne'a, a 34 z równie znanej drukarni Didotów /1689-1880/. Druki Didotów, różne co do treści, od dzieł matematyków i Encyklopedystów po Molièra /1622-1673/ i Voltaire'a, są pięknie wykonane i ilustrowane miedziorytami.

Druki niemieckie, to dzieła Martina Luthra /1483-1546/, Philippa Melanchthona /1497-1560/, następnie duży zespół książek siedemnastowiecznych pisarzy, pochodzących ze Śląska jak: Martin Opitz /1597-1639/, Johann Peter Titz /1611-1689/ i inni, dzieła Jana Amosa Komenskigo /1592-1670/, dzieła filozofów niemieckich XVIII w.: Christiana Thomassiusa /1655-1728/, Christiana Wolffa /1679-1754/, Immanuela Kanta /1724-1804/, Johanna Gottfrieda Herdera /1744-1803/ i Gottfrieda Herdera /1744-1803/ i Gottlieba Fichtego /1762-1814/. Natomiast Gottfried Wilhelm Leibniz /1646-1716/ reprezentowany jest przez oficynę szwajcarską. Posiadamy też szereg dzieł literackich pisarzy niemieckich, pochodzących z drukarni niemieckich. Są to: utwory Johanna Christiana Gunthera /1695-1723/, Christiana Furchtegotta Gellerta /1715-1769/, Friedricha Gottloba Klopstocka /1724-1803/, Christopha Martina Wielanda /1733-1813/ oraz Johanna Wolfganga von Goethe /1749-1832/ i wiele innych.

Wśród naszych starodruków znajduje się kilka wydawnictw o charakterze informacyjnym jak: Johanna Georga Krünitza:

Ökonomisch-technologische Enzyklopädie, Christiana Gottlieba Jöchera: Allgemeines Gelehrten-Lexicon i inne.

Posiadamy też szereg czasopism francuskich, niemieckich i angielskich oraz jedno rosyjskie: Trudy Vol'nago Ekonomičeskago Obščestva.

Przegląd ten jest oczywiście niezmiernie powierzchownym zwróceniem uwagi na nasze najwyższe pozycje.

Z KRONIKI BIBLIOTEKI UMCS

Zebrania, konferencje

W I kwartale br. odbyły się 4 posiedzenia Kolegium Dyrektorskiego, na których omawiano następujące sprawy: organizacyjne, personalne, dyscypliny pracy, awanse i podwyżki płac oraz przedyskutowano roczne sprawozdania oddziałów i ustalono dane statystyczne dla GUS-u.

W lutym br. została powołana przez Dyрекcję Biblioteki Komisja do spraw naukowych i dydaktycznych pod przewodnictwem kust. dypl. Mieczysławy Adrianek. W jej skład weszli ponadto: wicedyrektor, st. kust. dypl. Maria Jasienowicz /z ramienia dyrekcji/ oraz st. kust. dypl. Stefania Fedorko, kustosz Zofia Jasińska i adiunkt bibl. Teresa Batorska. Komisja ma na celu koordynowanie działalności naukowej i dydaktycznej pracowników Biblioteki.

13 III 70 r. odbyło się zebranie Grupy Związkowej ZNP przy Bibliotece Głównej UMCS z udziałem zaproszonych gości: byli to przew. Rady Zakładowej ZNP przy UMCS doc. dr Ryszard Orłowski i wicedyrektor d/s technicznych UMCS Jan Wójcik.

Porządek dzienny zebrania wypełniły następujące sprawy: sprawozdanie kol. Krystyny Bilskiej z działalności aktywu Grupy Związkowej za okres 4 IV 1969 - 13 III 1970, sprawozdanie wicedyrektor Marii Jasienowicz z działalności Biblioteki za rok 1969, omówienie regulaminu i dyscypliny pracy. Zebranie zakończyła długa i wyczerpująca dyskusja nad poruszonymi w sprawozdaniu problemami. Dotyczyła m.in. usterek gmachu i sposobów ich likwidacji, a także kwestii merytorycznych - aktualnych zagadnień pracy poszczególnych oddziałów Biblioteki.